

Az elferdített történelem kiegyenesítése (Válasz Szemes Péter és Zóka Péter kritikájára)**Rectifying of Distorted History (Response to Critical Remarks by Péter Szemes and Péter Zóka)****Dr. Ferenc Gáspár főorvos, Kaposvár**drgasparferenc@t-online.hu*Initially submitted Sept 15, 2021; accepted for publication Sept.28, 2021*

Szemes Péter irodalomtörténész és Zóka Péter filozófus, a Kaposi Mór Oktató Kórház munkatársai a Kaleidoscope folyóiratban (kötet: 2021/22) a pörölycsapás erejével sújtanak le a *Felszeletelt történelem. Történetek Somogy és Kaposvár egészségügyének múltjából (1849–1930)* című kötetre és szerzőjére. Nem könnyű a válaszadó helyzete, amikor a „szakmaiatlanság” vádja mellett „a tanulságos iskolapéldája a műkedvelő »helytörténész« által elkövethető hibáknak” sommás megállapítással is szembesülnie kell.

Ennek ellenére a szerző a kritikára adott válaszában csak a számára leginkább lényegesnek tartott elmarasztaló kijelentésekre reagál; terjedelmi okokból itt és most nincs lehetősége ellenvetéseinek garmadáját felsorakoztatni, bár lehetne és kellene. Felajánlja ezért, hogy az érintettek az eltérő álláspontokat, állításokat nyilvános vitán ütköztessék, aminek nyomán szerencsés esetben az egyes kérdésekben ellentétes nézeteket valló krónikások közelebb juthatnak a közösen elfogadható megoldásokhoz.

Kritikusaim pejoratív éllel hívják fel a figyelmet a *Felszeletelt történelem* című kötetben található újraközlésekre, és felróják, hogy azok „a kutatómunka megakadását, új mondanivaló hiányát jelzik”. Elfogadom, hogy abban az esetben, ha az újraközlés háttérében nincs különösebb indok, ok vagy cél, az valóban nem szerencsés dolog. Amikor a tisztelt szerzőpáros a jelen válogatás kapcsán megrója a szerzőt, nem képes, nem meri vagy nem akarja elfogadni – pedig tudja –, hogy a dolgok okkal történnek. Azt sem érzékelik, hogy az újraközlés egyúttal annak a nyomatékosítása, hogy a közreadó a korábbi tanulmányaiban megfogalmazottakat továbbra is helyesnek és fenntarthatónak tartja.

A kutatómunka 2013-ban valóban megakadt, mert a dr. Bodosi Mihály által a kórháznak adományozott gyűjteményben az egyik napról a másikra megszűnt a kutatási lehetőségem. Igaz az a kritikus megállapítás, hogy „a gyűjtemény zárt, dokumentumainak felhasználása eleve főigazgatói engedélyhez kötött, amellyel a szerző nem rendelkezik”. Valóban nem; ma már nem, de ez visszamenőleges hatállyal nem érvényes. A gyűjtemény ténylegesen zárt (sőt elzárt), ami a további kutatást – legalábbis számomra – lehetetlenné teszi. A helyükben inkább a kutatómunka megakasztásáról, mintsem megakadásáról írtam volna.

Az új mondanivaló hiányára utaló oldalvágás hasonlóan rosszindulatú megjegyzés, mert pontosan a mindezek ellenére feltárt új tények, kutatási eredmények közlése hozta „izgalmi állapotba” kritikussaimat. Az is igaz, hogy kritikai megjegyzéseik a korábban még nem közölt ismeretek cáfolatát képtelenek bemutatni, vagy megkerülik.

Amióta nem dolgozom a kutatóhelyen, több alkalommal volt a Kaposi Mór Oktató Kórházban olyan tudományos ülés, amelyen a kórház történetének bemutatása is szerepelt. Ezek során egyetlen alkalommal sem történt említés a korábbi kutatókról, munkásságukról, kutatási eredményeikről (elsősorban dr. Bodosi Mihályról, akinek a teljes kórház történeti anyagot köszönhette a kórház). Jellemzi a helyzetet, hogy a gyűjteményből történt eltávolításomat követően, 2016-ban megjelentetett, *A múlt falai hordozzák a jövő ígérését. A kaposvári kórház 170 éves története – egykori épületei, tevékenysége, meghatározó egyéniségei* hosszú című kiadványból a kötet szerzőinek – példátlan módon, utasításra – törölniük kellett a jelen sorok írójának munkásságával kapcsolatos valamennyi információt, miközben korábbi publikációm jelentős részeit idézték. A tényekhez tartozik, hogy ebben a könyvkritikát jegyző szerzőpárost felelősség nem terheli, ők csak később lettek a kórház alkalmazottai.

Az említett események résztvevői, a volt munkatársak, a korábbi kórház történeti munkákat ismerők, a Bodosi család és magam is, megütközve a dolgon, egyetértünk abban, hogy ennek nem szabadna így lenni, nem szabadna elfogadottá tenni, hogy a kórház története az új vezetés által meghatározott módon, új idők új dalaiként váljon „hivatalossá”.

A kritizált kötetben erről nem szóltam, most sem tettem volna meg, ha a kritika tisztelt szerzői elmarasztalásukkal rá nem kényszerítenek.

Szemes Péter és Zóka Péter tehát valós tényeket hamis színben tüntet fel, ezzel fenti kijelentésük alkalmas a jó hírnév rombolására. A szerzőpáros fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy a gyűjteményben eltöltött hat évem után ők végezték el „*a leíró – darabszintű – dobozleltárak elkészítését, az iratanyag középszintű levéltári rendezését 2018-2019-ben*”. Jogos, hogy nyugtázzák elvégzett munkájukat, de nincs különösebb indoka annak, hogy erre külön is felhívják a figyelmet, mert sehol nem írtam le, hogy én elvégeztem azt. Ha már itt tartunk, nem bántani akarva tisztelt kritikáim, szóvá kell tennem, hogy amennyiben az általuk vizsgált dobozokban iratok voltak (márpedig azok voltak), akkor arról levéltári értelemben nem leltár, hanem darabszintű lajstrom készül; a levéltári rendezésnek ugyanis három szintje van: alap-, közép- és darabszint. Amennyiben valami darabszinten már rendezve van, úgy az nem szokott „visszafejlődni” középszintűvé. Ezzel együtt említeniük illett volna, hogy Fejes László, a Somogy Megyei Levéltár munkatársa 2010-ben az iratgyűjtemény nagy részét a levéltári előírásoknak megfelelően alapszinten rendezte, illetve 1,375 iratfolyóméter anyagot darabszinten rendezett, és az utóbbit jegyzékelt is.

Bírálóim szerint a kötet címe nehezen értelmezhető, „*hiszen a történelem folyamat, mely nem szeletelhető fel*”. Számptalan helyen találkozhatunk a „történelem szelete”, „egy szelet történelem” kifejezésekkel, ami csak úgy lehetséges, hogy sokak meggyőződése szerint „szelet” keletkeztethető a történelem esetében is. Ez a szelet azonban nem „az a” szelet, nincs hozzá szükség metszőkése!

„*A főcímnek ráadásul ellentmond az alcím – írják –, mely a tudományos jelleg felől az irodalom, a tények felől a fikció irányába tolja el a szerzői vállalást, hiszen a történet – mivel ez esetben nem orallhistory-ról van szó –, epikai műfaj, a jelzett összefüggésben tehát az olvasói elvárás (joggal) adomák, anekdoták közreadásához kötődik.*”

Nagyon nehéz a „történet” fogalmáról olyasmit mondanom, ami ne merült volna fel az utóbbi évtizedek történelemfilozófiai, hermeneutikai, nyelvfilozófiai és irodalomelméleti vitáiban. Maga a tény, hogy a „történet” réges-régen ismert és mindenki számára oly otthonos fogalma újabban és annyiféle területen került előtérbe, s vált filozófiai-tudományos reflexiók tárgyává, beszédes bizonyítéka, hogy fogalmi rendszerünk mennyire átalakult. Felteszem, egy irodalomtörténész és egy filozófus számára lábjegyzet nélkül sem lehetnek ismeretlenek Kelemen János szavai.

Kritikusaim alapos munkáját dicséri, hogy bő teret szentelnek a kötet borítóinak is. Az első borítóval kapcsolatos megjegyzés, miszerint azon „*a Somogy megyei Általános Kórház ismeretlen (legalábbis nem közölt) helyről származó pecsétje*” szerepel, a félreérthető kritikusi megfogalmazás mintapéldánya. Magam leltem rá arra egészen különös körülmények között, és publikáltam róla (színes felvétel kíséretében), először 2013-ban, legutóbb, az új kutatási eredményekkel bővítetten a most kritizált kötetben. Úgy tűnik tehát, hogy indokoltak az újra közlések, még akkor is, ha – mint láthatjuk – nem mindig eredményesek. Jelenlegi fellelhetőségi helye ugyanott van, ahol 2013-ban volt, a (Bodosi Mihály) Kórház-történeti Gyűjteményben. Tisztelt kritikussaimnak találkozniuk kellett vele. Ennek fényében az általam imént használt „félreérthető” jelző irányukban határozottan kollegiális megnyilatkozásnak tekinthető.

A borítófüllel kapcsolatban nem érzékelik, hogy az ott olvasható mondatok rendeltetése nem a tartalmi ismertetés, funkciója nem a marketing? Miért hiányolják a szerző megjelölését, amikor egyrésről azt nem is kötelező feltüntetni, másrésről a stíluselemek alapján könnyen azonosítható. A „*mély líraisággal átitatott szöveg*” tisztelgés, nemcsak az elődök, de a mai hősök előtt is.

A kritika sűrűn használt bunkósbotja ott sújt le előszeretettel, ahol a tényeket eltérően értelmezzük. Ezekben a helyeken jelenik meg a „*szakmaiatlanság*”, a „*félinformáció*”, a „*sárbatiprás*”, a „*nemtelen vád*”, a „*konceptiózus szerzői vád*”, a „*forráskritika teljes hiánya*”, az „*elfogultság*”, a „*félrevezető következtetés*” (folytathatnám) típusú minősítések halmaza.

Olyan helye is van a Szemes Péter és Zóka Péter által jelzett írásnak, ahol ezek a címkék halmozottan fordulnak elő, mint például a következő (tépelődő) soraimmal kapcsolatban: „*Vajon az orvos vagy az ember Csorba adta-e hóhétkézre Noszlopy Gáspárt*”. Kritikusaim leírják, „*ez nem túl elegáns módon megfogalmazott szakmaiatlan vád, nemtelen támadás, melynek célja dr. Csorba József vármegyei fizikus emlékének fakítása*”. Ugyanez a mondatom tizenöt évvel ezelőtt is olvasható volt *A Kaposi Mór Oktató Kórház 160 éve* című, a kórház korábbi főigazgatója által kiadott, többszerzős kötetben: érdekes módon sem akkor, sem azóta nem berzenkedett ellene senki. Gyanakvással fogadom, amikor egy vitában valaki perdöntő tényezőként a szakmaiságra hivatkozik. Ezekben az esetekben már a bűvös szó kimondása is mindent felülíró, mindent lesöpörni képes – abszolút igazságot birtokló – funkciót tölt be. Úgy érzem, hangoztatása gyakorta a fellengzős és a maszkírozott felsőbbrendűség álarca.

Amennyiben lenne egzakt és teljesen független mérce, akkor ahhoz viszonyíthatnánk, és megállapíthatnánk, hogy mi a „*szakmailag helyes*”. Az értelmezés személyes folyamat, nem azonosan megy végbe mindenkiben: a különböző személyiség különböző módon dolgozza fel és viszonyul a tényekhez.

Tény, hogy Noszlopy Gáspár pokolkővel (ezüst-nitrát) a felismerhetetlenségig eltorzította az arcát, így amikor többedmagával ismételtén elfogták, nem tudták egyértelműen azonosítani. A Noszlopyt jól ismerő Csorbát rendelték ki a bizonyítás érdekében. Az „Ember, mit tettél magaddal!” döbönt felkiáltást követően Csorba egyértelműen azonosította a rabot, akit aztán felakasztottak. Mit kellett, mit lehetett volna tenni ebben a helyzetben a vármegyei tisztikar tagjának?

Véleményem szerint általánosságban is igaz, hogy amikor bővítve a vizsgálódásunk körét mintegy mélyfúrászerűen hatolunk át az idő rétregein, beleütközhetünk „kellemetlen” jelenségekbe, erkölcsi, etikai kérdésekkel kell birkóznunk, és azzal is, szabad-e, lehet-e a fellelt tényekkel a nemzeti önértékelés és önérzet mára még megmaradt (azt is mondhatnám, még nem kiirtott) pilléreinek rogyasztásához bármilyen szinten és mértékben hozzájárulni? Ez egyaránt érvényes a kórház nagy egyéniségeire: Csorbára, Töltényire, de még Szigethy-Gyula Sándorra is, ám idővel a maiak sem lesznek majd kivételek. Nem csak most mondom ezt, ismertnek kell tekintenem, mert a kritizált kötetben már szóltam róla.

Midőn elhunyt emberek tetteit értékelem, elkerülhetetlen, hogy saját korom embereivel, az olvasókkal is megosszam (személyes) véleményemet, hiszen be kell őket vonni az erről folyó dialógusba, amint arra Gyáni Gábor már évekkel ezelőtt rámutatott. (Relatív történelem, 2007. 10. p.)

Hasonlóan súlyos vádként szerepel, hogy Csorba József vármegyei főorvost „császárhű” személyként jellemzem, aki „*kibékíthetetlen ellentét*”-ben állt Noszlopy Gáspárral. Kijelentik, hogy ezeket az állításaimat „*a rendelkezésre álló dokumentumok nem támasztják alá*”. Kioktató módon egy nem is erre az időszakra vonatkozó, de Csorba által mottóként használt Szemere Bertalan-idézetet „igazolják” állításukat, amely pontosan a béke óhajáról szól, és nem a Noszlopy-féle (Che Guevarához hasonlítható) magatartás elfogadását jelenti.

A szerzőpár által (méltán) nagyra tartott Frankl József, Somogy egészségügyének Bodosi mellett legkiválóbb kutatója állapítja meg: „*Kétségtelen, hogy politikai szempontból éles ellentét állott fenn Csorba és Noszlopy között. Kenyértörésre akkor került sor, amikor elhangzott a trónfosztási nyilatkozat, amely olyan volt, mint a választóvíz.*” (Somogyi Orvostörténeti Szemle, 1973. 71–72. p.) Csorba nem Kossuthot választotta!

Egy még az előzőnél is fontosabb idézet következik, ezúttal Zóka Péter tollából: Csorba József „*Kossuth rendkívüli véráldozattal járó és bizonytalan kimenetelű programját elutasította. A Habsburg-ház debreceni trónfosztását és Noszlopy Gáspár somogyi hadi cselekményeit is nyíltan elítélte, melynek következtében Noszlopy elfogatta. [...] Miután Csorba személyét, forradalmi események alatti gyógyító tevékenységét és uralkodó iránti hűségét többen is tanúsították, Németh Péter megyefőnök visszahelyezte őt megyei főorvosi állásába.*” (Tanúságtevők, 2019. 13. p.)

Ezek után hol lehet tetten érni az igaztalan vádaskodásomat, a nemtelen (!) támadásomat Csorba ellen? Nem egyetlen helyen érzékelem jobb esetben a szövegértelmezés bizonytalanságát, súlyosabb esetben a tudatos lejáratás szándékát! Minek/kinek tudható be a különös amnézia?

Kritikusaim az igazság bajnokaiként (lovagi) páncélba öltözötten védik tőlem Töltényi Jánost is, aki számomra a kórház korai történetének legrejtélyesebb személyisége. Nem véletlenül foglalkozott vele kiemelten és visszatérően dr. Frankl József és dr. Bodosi Mihály is. Jelen sorok írója határozottan

visszautasítja azt az állítást (vádát), hogy a sokat és sokszor (Szemes és Zóka által is) kutatott orvost, „*akiről még fénykép sem áll rendelkezésre*”, tudatosan és „*kifejezett szándékkal sárba tiporja*”. Szememre vetik, hogy „*tudni vélem*”, miért kellett elhagynia Töltényinek a kórházat.

Velem ellentétben kritikussaim nem tudni vélik, ők biztosak benne, hogy azért történt mindez, mert Wehle Ferdinánd megyei főorvos „*csurgói járásorvosi kinevezésével tudott csupán beosztottja számára megfelelő, megélhetését segítő juttatást biztosítani*”, mert a szabadságharc alatti tevékenysége következtében fizetés nélkül, kizárólag szállás fejében dolgozhatott a kórházban.

Nem kétlem ezt a megközelítést, de felajánlok egy másik lehetőséget. Amennyiben valóban ez lehetett az igazi ok, Töltényinek kapva kapnia kellett volna az alkalmon, ám csak hosszas huzavonát követően, vonakodva volt hajlandó elhagyni a kórházat és elfogadni a felkínált „segítséget” (amit ezek szerint ő nem érzett annak, mert „politikai felügyelete” már Csurgóra való kiküldését megelőzően megszűnt, sőt a vármegyétől ekkor már javadalmazást kapott).

Az első adódó alkalommal ott is hagyta Csurgót. Kritikussaim minderről nem szólnak, és a visszatérés tényét úgy hidalgatják át, hogy szerintük Wehle saját betegségének gyógyítására hozta vissza Töltényt. Wehle – aki Somogynak Szigeti-Gyula Jánoshoz és Szigethy-Gyula Sándorhoz (az apához és fiához) hasonlítható jelentőségű személyisége – látta a kórház betegelhelyezésre alkalmas területének szűkösségét, indokolatlannak tartotta, hogy orvoslakás foglaljon el abban értékes, gyógyítás céljára alkalmas helyet. A felszabaduló (felszabadított) két helyiségből a szifilisz betegek részére alakított ki kórtermeket: ezzel megteremtette az elkülönítés lehetőségét. Felismerhető ebben a későbbi nemibeteg-osztály első csírája. (Dokumentumok a Kórház-történeti Gyűjteményben.) Körültekintően kell tehát sommás ítéletet megfogalmazni.

Eldöntendő, hogy csúsztatásnak vagy sugalmazásnak lehet-e (kell-e) minősíteni azt a kijelentésüket, hogy én Töltényi különös személyiségegyeinek igaztalan túlhangsúlyozásával hazudom igazgató az imént bemutatott történéseket.

Bíráloim teljesítőkéességük csúcsára a *Villanófényben. Szigethy-Gyula Sándor és a Tanácsköztársaság* című írás elemzésével és értelmezésével jutnak el.

Aki olvasta – vagy ezt követően elolvassa – ezt a tanulmányomat (a szerzőpáros szerint egyenesen „*megdöbbenő írás*”-t), feltehetően fel fogja tenni a kérdést: hogyan lehet, hogy két minősített ember (ismétlem és nyomtatékosítom: irodalomtörténész és filozófus) a szövegértés, az értelmezés terén ekkora hibát követhet el? Nem érzékelik azt a kiáltó ellentétet, amely a választott mottó és a tanulmány minden sora között feszül? Nem jönnek rá, hogy Deák András, a somogyi egészségügyi népbiztos és Szamuely Tibor egy tőről fakadnak, azért kerülhetnek (a szövegben) egymás társaságába. És igen: Deák András visszaemlékezése nemcsak fontos, hanem egyértelmű bizonyítéka a vörös diktatúra természetének. Ráadásul megvalósítja a kritikussaim által hiányolt oral history jelenlétét.

Jogosan merülhet fel a kérdés ezt követően: ennyire lehetnek szakszerűek a *Felszeletelt történelem* többi tanulmányával foglalkozó, a szerzőt és munkáját sújtó elmarasztalások is? Szemes Péter – Zóka Péter velem szemben fogalmazza meg azt a mondatot, amelyet a *Megtalált évek: a kaposvári kórház története 1849-től 1870-ig* című közleménnyel kapcsolatban írnak le, ám saját magukra vonatkoztathatnának: „*A többnyire*

szakmaiatlan kritikai észrevételekre itt is erősen rányomja bélyegét a forráskritika teljes hiánya, és az elfogultság, mely a már előre megfogalmazott konklúziót a tényként kezelt források egyoldalú csoportosításával igyekszik alátámasztani.”

A kritikusi megnyilvánulások sorában holtverseny van az előző és a most következő, *A kaposvári kórház történetének ismeretlen fejezete. Az 1922–1930 közötti évek eseményei* című tanulmány megítélése során. Bírálóim „*konceptiózus szerzői vád*”-akra hívják fel a figyelmet, tárgyi tévedéseket és rosszindulatúságot fedeznek fel benne, amikor bemutatom, hogy Szigethy-Gyula Sándor nem támogatta az önálló szülészeti osztály megvalósulását. Nem támogatta: ez tény! A közlemény lektora a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a Pécsi Tudományegyetem tanára volt, így kritikus véleményüket egyenesen neki is címezhetnék volna.

Természetesen elfogadom, hogy az idő haladtával, az ismeretek gyarapodásával, új kutatási eredmények nyomán a korrekciók szükségesek és elkerülhetetlenek – de erről a mostani esetben véleményem szerint nem beszélhetünk. Hamis az az állításuk, hogy Vetter Ambrusnak a Kórház-történeti Gyűjteményben három, az új szülészeti osztály létrehozásával kapcsolatos „*ilyen jellegű írása van és személyes érdeke fűződött a szervezeti egység és a kapcsolódó vezetői státusz létrehozásához*” (így lehet egy nem tetsző forrást hitelteleníteni). A valóságban három különböző időpontban és különböző céllal keletkezett önéletrajzról beszélhetünk, ráadásul, amikor felmerült az új szülészeti osztály létesítése iránti igény, még nem is volt a képből.

Nézzünk néhány további elmarasztalást:

„*A korabeli viszonyokat illető tájékozatlanságát jelzi – írják –, hogy szerinte csupán egy főorvos kívánságára, az igazgató akarata ellenére a kórház területén önálló pavilont lehetett építeni.*” Hol írtam ilyet, vagy utaltam erre? Meg tudnák nevezni azt a főorvost, akiről én ilyet állítottam? Biztos, hogy a *Felszeletelt történelem* című könyvet olvasták?

Miért nem lehetett Csurgó Jenő életének egy szakaszában „*radikálisan liberális*”, egy későbbiben pedig „*a kiscgazdák embere*”? Ennek bemutatásáért lehet a szerzőt „*következetlenséggel*” vádolni?

„*Kiterjedt koncepció*” részének tartják, hogy én Szigethy-Gyula Sándor és Csurgó Jenő viszonyát „*ellentététől áthatott kapcsolatnak vizionálok*”. Igazuk van abban, hogy kutatói „*mélyfúrás*” nyomán valóban szóltam a kettejük viszonyában mindössze két alkalommal bekövetkezett nézeteltérésről. Nem nagyítottam fel, de nem is hallgattam el. Elfogadom, és tartom magam ahhoz a művészettörténetben alkalmazott elvhez (gyakorlathoz), hogy a nagy művész esetében életének minden mozzanata érdemes a köteles kutatói figyelemre.

Ilyen és hasonló kritikai elemek miatt aztán nem szükséges a továbbiakban azok cáfolatával tételesen foglalkoznom, pedig még mindig bőven adódna rá lehetőség.

Amikor először tettem szóvá, hogy egyes meghatározó személyek esetében határozottan tetten érhető mítoszteremtés folyik (ma még eldönthetetlen módon a Szemes–Zóka szerzői páros saját koncepciója alapján vagy csak beosztotti helyzetükből adódó elvárásból), pontosan az ilyen, akár jó szándékú, de ennek

ellenére kihatásában káros jelenségek ellen emeltem szót, mint amilyen Csorba, Töltényi és Szigethy-Gyula Sándor szükségtelen, túlbuzgóságból fakadó apotheozisa.

Elmarasztalásuk ellenére megismétlem véleményemet: a mítoszteremtés és a történetírás két külön műfaj.

Abban viszont igazuk van kritikusaimnak, hogy Csurgó Jenő nem 1935-ben, hanem egy évvel később vonult nyugalomba. Ennek apropóján itt van alkalmam megemlíteni, hogy az általuk nyomatékossító jelzővel kísértén „felületes, hibás lábjegyzet”-ként szóvá tett „*Paray János megyei főorvos például nem 1813-ban, hanem 1811-ben született*” kijelentést nem vitatom. Datálásomat magyarázza, de nem menti, hogy Paray születési évével kapcsolatban sok a bizonytalanság. Szinnyi József 1812-re teszi, a kaposvári Keleti temetőben lévő sírján az 1813-as évszám olvasható, a korabeli gyászjelentésben pedig az szerepel, hogy életének 65. évében hunyt el 1878-ban, ami ugyancsak ellentmond az 1811-es születésnek. Ezt az utóbbi forrást tisztelt bírálóm a *Tanúságtevők* című könyvük 23. oldalán közlik, magyarázatot nem csatolva hozzá.

Szemes Péter – Zóka Péter recenziója zárásaként ezt írja: „*Gáspár Ferenc kötetének záró akkordja az ismeretlen kérdezővel való, Felszeletelt történelem c. beszélgetés az olvasóban olyan érzést kelt, mintha a szerző önmagával folytatna eszmecserét. Gáspár a 2013-ra datált szövegben a 2016-ban megjelent kórház történeti kötetre (A múlt falai hordozzák a jövő ígését), sőt újra a 2019-ben megjelent Tanúságtevőkre is negatív kontextusban utal.*” Ez nagyszerű és helytálló felismerés, miután a szövegben hangsúlyozom (sőt a tördelés is nyomatékossítja), hogy a beszélgetés ezen része fikció, amely nem ismer lehetlent.

Kritikusaim szerint a kötet megjelentetésének (valódi) célja az ő személyük, valamint „*a jelenlegi kórházvezetés*” bírálata, illetve annak „*sugallása*”, hogy „*magamat sejtsem a somogyi medicinatörténet-írás egyedül hiteles képviselőjének*”.

Döntse el ezt a kérdést az, akinek van szeme a látásra és füle a hallásra.